

SAŽETAK PRESUDE

BEIZARAS I LEVICKAS PROTIV LITVE OD DANA 14. SIJEČNJA 2020. GODINE ZAHTJEVI BR. 41288/15

Tužena država je postupila diskriminatorno kada je odbila provesti istragu homofobnih komentara ostavljenih na facebook objavi podnositelja zahtjeva

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su dva mladića homoseksualne orijentacije. Na društvenoj mreži Facebook objavili su fotografiju na kojoj se ljube kako bi pokrenuli raspravu o pravima LGBT osoba u Litvi. Objava je dobila brojne homofobne komentare poput pozivanja da se podnositelji "kastiraju", "ubiju" i "spale". Nevladina organizacija koja se bavi pravima LGBT osoba (udruga LGL) i čiji su podnositelji bili članovi, na njihov zahtjev podnijela je kaznenu prijavu protiv osoba koje su objavile ove homofobne komentare zbog poticanja na mržnju i nasilje. Litvansko tužiteljstvo je odbilo otvoriti istragu, smatrajući da su autori ovih komentara samo „izrazili svoje mišljenje“ što nije zahtijevalo kazneni progon. U žalbenom postupku domaći sudovi su potvrdili ovo stajalište uz obrazloženje da su podnositelji objavom „ekscentrične fotografije“ namjerno provocirali javnost jer nisu uzeli u obzir činjenicu da je Litva zemlja u kojoj se njeguju „tradicionalne obiteljske vrijednosti“. Domaći sudovi su zaključili da, iako su komentari bili nemoralni, oni nisu sadržavali potrebne elemente da bi se davanje takvih komentara smatralo kaznenim djelom.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 14. u vezi s člankom 8. Konvencije, podnositelji su tvrdili da su žrtve diskriminacije na osnovi spolne orijentacije. Također su tvrdili da nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo sukladno članku 13. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Europski sud je u svojoj sudskoj praksi dosljedno tvrdio da Konvencija ne predviđa mogućnost podnošenja *actio popularis*. Da bi pojedinac mogao podnijeti zahtjev na temelju čl. 34. Konvencije, mora dokazati da je bio izravno pogođen određenim postupanjem.

U ovom predmetu, Europski sud je utvrdio da postupci udruge LGL nisu bili *actio popularis*. Naime, ova udruga je na zahtjev podnositelja podnijela kaznenu prijavu radi zaštite njihovih specifičnih interesa u odnosu na specifični događaj, a ne radi zaštite općenitih interesa udruge i LGBT osoba. Osim toga, domaća tijela nikada nisu osporavala sposobnost udruge da zastupa podnositelje u kaznenom postupku, a prema litvanskom pravu tužiteljstvo je imalo obvezu postupati po svim prijavama pa i onima koje su podnesene anonimno. S obzirom na ozbiljnost optužbi i činjenicu da su podnositelji bili u strahu od odmazde, ESLJP je zaključio da je bilo opravdano prihvatiti zastupanje od strane udruge kao predstavnika interesa podnositelja

zahtjeva u domaćem kaznenom postupku. Na kraju, podnositelji su zahtjev ESLJP-u podnijeli samostalno zbog postupanja kojim su bili izravno pogođeni, stoga ovaj zahtjev ne predstavlja *actio popularis*.

Ocjenjujući osnovanost zahtjeva, ESLJP je ponovio da države imaju pozitivnu obvezu zaštititi prava i slobode zajamčene Konvencijom, posebice osoba koje imaju nepopularne stavove ili su pripadnici manjina, budući da su te osobe najranjivije. Sukladno članku 8. Konvencije, pozitivna obveza zaštite privatnog života pojedinca može uključivati i postojanje učinkovitog kaznenopravnog mehanizma. Premda kaznene sankcije generalno trebaju biti *ultima ratio* mjera ([Vona protiv Mađarske](#), stavak 42.) samo učinkoviti kaznenopravni mehanizmi mogu osigurati odgovarajuću zaštitu i imati odvraćajući učinak kod kaznenih djela usmjerenih protiv tjelesnog ili mentalnog integriteta osobe ([Identoba i drugi protiv Gruzije](#), stavak 86.) poput verbalnih napada i fizičkih prijetnji motiviranih diskriminacijom ([Király and Dömötör protiv Mađarske](#), stavak 76.).

U ovom predmetu bilo je jasno da su komentari na Facebook objavu podnositelja zahtjeva utjecali na njihov psihički integritet i dostojanstvo koji ulazi u opseg privatnog života zaštićenog člankom 8. Konvencije. Stoga je ovaj članak kao i članak 14. Konvencije bio primjenjiv na predmet podnositelja zahtjeva.

Tužena država je tvrdila da su domaća tijela odbila otvoriti istragu, ne zbog seksualne orijentacije podnositelja zahtjeva već zato što su; i) podnositelji „provokativnom“ objavom sami izazvali takvu reakciju javnosti i jer, ii) komentari nisu sadržavali potrebne elemente da bi se davanje istih smatralo kaznenim djelom.

ESLJP je ocijenio ove tvrdnje tužene države i zaključio sljedeće.

i) *Provokativno ponašanje podnositelja zahtjeva*

ESLJP se nije složio s navodima tužene države da je namjera podnositelja zahtjeva bila provocirati i izazvati nemire u javnosti. Naprotiv, ESLJP je utvrdio da je njihova namjera bila među osobama različitih stavova potaknuti raspravu o homoseksualnosti, čime se promiče socijalna kohezija.

Nadalje, ESLJP je zaključio da je jedan od razloga odbijanja provođenja istrage bila činjenica da su podnositelji zahtjeva bili otvoreni po pitanju svoje seksualne orijentacije. Naime, domaća tijela su u obrazloženju svojih odluka navela da je sporna Facebook objava bila provokativna i da bi bilo poželjnije da su je podnositelji podijelili samo sa svojim „istomišljenicima“. Ujedno su naglasili važnost očuvanja tradicionalnih obiteljskih vrijednosti koje su bile temelj litvanskog društva.

Iz svega navedenog proizlazi da su postojali *prima facie* dokazi da je homoseksualna orijentacija podnositelja zahtjeva imala utjecaja na postupanje domaćih tijela, stoga je teret dokazivanja da postupanje nije bilo diskriminatorno prebačen na tuženu državu. Drugim riječima, tužena država je morala dokazati da je način na koji su procijenili relevantne činjenice bio prihvatljiv i da nije bilo diskriminacije.

(iii) *Kaznena priroda komentara*

ESLJP je naglasio da ponašanja i stereotipi koji su se ustalili u društvu kroz određeno vrijeme, ne mogu biti opravdan razlog za diskriminaciju na osnovu spolne orijentacije ili za miješanje u nečije pravo na privatni život. Ponašanja kao što su govor mržnje i pozivanje na nasilje

zahtijevaju od nadležnih tijela prikladni odgovor koji može uključiti i kazneni progon. Ako komentari poput ovih usmjerenih protiv podnositelja zahtjeva ne zaslužuju kazneni progon, teško je zamisliti koji komentari onda to zaslužuju.

Nadalje, ESLJP je istaknuo da je i samo jedan ovakav komentar dovoljan da bi se prijetnja shvatila ozbiljno. U slučaju podnositelja radilo se o više od 800 takvih komentara. Ujedno, Europska komisija protiv rasizma i netolerancije Vijeća Europe (dalje: ECRI) prepoznala je govor mržnje na Internetu kao jedan od ozbiljnijih problema u Litvi.

Slijedom navedenog, komentari kojima se izravno pozivalo na napad na tjelesni i psihički integritet podnositelja zahtjeva iziskivali su aktiviranje kaznenopravne zaštite. U teoriji, litvanski kazneni zakon pružao je takvu zaštitu, ali zbog diskriminatornog postupanja nadležnih tijela ona u praksi nije pružena podnositeljima zahtjeva.

Tužena država nije ispunila svoju pozitivnu obvezu provođenja učinkovite istrage, stoga je došlo do povrede članka 14. u vezi s člankom 8. Konvencije.

Članak 13.

ESLJP je utvrdio da podnositelji zahtjeva nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo. Naime, da bi pravni lijek bio djelotvoran, nije dovoljno da je predviđen zakonom već mora biti realno dostupan, a nadležna tijela ne smiju onemogućiti njegovo korištenje ([Souza Riberio protiv Francuske](#) [VV], st. 80.). Premda je litvanskim kaznenim zakonodavstvom bio predviđen pravni lijek koji je u načelu bio u skladu sa zahtjevima iz članka 13. Konvencije, pregledom sudske prakse Vrhovnog suda Litve jasno je da domaća tijela nisu primjenjivala taj lijek na odgovarajući način, odnosno da nisu učinkovito odgovarala na prigovore o diskriminaciji na osnovu spolne orijentacije.

ESLJP je posebno istaknuo zabrinutost u pogledu obrazloženja Vrhovnog suda u kojem je ponašanje podnositelja zahtjeva opisao „ekscentričnim“ te je istaknuo njihovu dužnost poštovanja „stavova i tradicije drugih“. Iz dostavljenih statističkih podataka proizlazi da su od 30 istraga pokrenutih zbog govora mržnje usmjerenih protiv LGBT osoba u Litvi između 2012. i 2015. godine, sve obustavljene.

Nadalje, izvješća međunarodnih tijela, uključujući ECRI, potvrdila su da u Litvi raste netrpeljivost prema seksualnim manjinama i da vlastima nedostaje cjelovit strateški pristup u borbi protiv govora mržnje.

Slijedom navedenog, ESLJP je jednoglasno utvrdio povredu članka 13. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

5.000 eura na ime neimovinske štete

5.000 eura na ime troškova i izdataka

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.